



Галина КОВАЛЬ

КОЛІР ЯК ОЗНАКА ОБРАЗОТВОРЕННЯ В КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВІЙ ПОЕЗІЇ

Розглядається епітет — засіб увиразнення фольклорного тексту. Взято до уваги лише художні означення з властивостями кольору. Представлена домінуюча палітра барв у величальних піснях, яка допомагає моделювати ідеальний фольклорний образ. Превалують епітети зі світлою колористикою (золотий, срібний, білий, зелений, червоний), змінюючи реальний світ у поетично довершений.

Ключові слова: епітет, художнє означення, колір, фольклорний образ, величання, календарно-обрядові пісні.

© Г. КОВАЛЬ, 2014

ISSN 1028-5091. Серія філологічна. № 4 (118), 2014

Важливим інструментом осягнення дійсності в календарно-обрядових піснях є означуваність осіб, їхніх дій, емоцій, предметів побуту, явищ природи, флори, фауни тощо. Вона взаємопов'язується з такими поняттями, як властивість, якість, характерологічність. Саме ці виміри покладено в основу епітета — вагомого засобу увиразнення фольклорного мовлення. Дослідники вважають його образним означенням предмета, явища, поняття, дії [43, с. 246], ставлять акцент на вказівці однієї з рис того предмета, який називається, що має на меті конкретизувати уявлення про нього [9, с. 208]. Епітет виступає одним з найдієвіших прийомів емоційності народного мовлення, оскільки він підкреслює в предметі його прикмету, яку важливо висунути на передній план.

На сьогодні нема єдиної думки щодо визначення епітета, його змістового наповнення, хоча теорія його вивчення має тривалу історію. Так, згідно з трактуванням О. Веселовського, епітет — «одностороннє означення слова або підновлююче його загальне значення, або підсилююче, яке підкреслює яку-небудь характеристику, визначну якість» [5, с. 59]. Учений виділив домінуючу рису тропа — означуваність. Близький у поглядах з ним був і О. Потебня, який наголошував на постійності характерної риси предмета, і дотримувався звичайного розуміння епітета як означуваного іменника. На його переконання, «будь-яке означення, зменшуючи обсяг і збільшуючи зміст поняття, наближає це поняття до конкретності» [34, с. 211]. В основі дефініції К. Фролової «епітет — це образне означення, влучна характеристика особи, предмета або явища, яке підкреслює їх суттєву ознаку, дає ідейно-емоційну оцінку» [49, с. 155].

Досліджуваний виражальний засіб став предметом вивчення багатьох літературознавців, лінгвістів, культурологів і на сучасному етапі [16; 12; 40; 44]. Щоправда, пріоритетним виявився мовознавчий підхід, де в центрі ставиться слово з його різними лексичними аберациями. Цей останній помітно впливає на фольклористів. Ми ж розглянемо епітет як спосіб творення образів календарно-обрядових пісень українців. До слова, дослідники усної народної творчості відносно мало приділили уваги цьому питанню. Активніше працювали російські вчені, котрі простежували епітет у фольклорі, зокрема в билинах, весільних, хороводних піснях, побутових, солдатських, баладах та ін. [13]. В українській фолькло-

ристині маємо лише спорадичні розробки в окремих прозових жанрах, історичних, весільних піснях [42; 41; 25]. Актуальність пропонованої теми в тому, що відсутні студії щодо цього виражального засобу в календарно-обрядових піснях.

Зважаючи на те, що епітет досить важливий засіб у поетикальній системі фольклору, народ сам відбирав особливого типу означення, які живуть віками у словесному мистецтві. На цю якість тропа вказував ще М. Максимович, розглядаючи природу, генезу та ідейно-естетичні функції епітета, адже він, на думку дослідника «походить і існує від бажання означити предмет найменування істотної, головної його властивості, і від народного поняття і смаку» [24, с. 555]. У календарно-обрядовій поезії українців представлена характеристика образів, як правило, з позитивного боку: вона вражає, дає надію на сподівання, очікування, бажаний результат. І в цій системі важливе місце займає кольорогама. Вона в основному світла — ясна, чиста, благородна, що вселяє в людині емоції радості, щастя, спокою, благополуччя.

Сприйняття кольору визначається як почуттєва рецепція, ініційована у свідомості людини. Особливістю візуального відчуття є певна система (зоровий аналізатор), яка має тенденцію створювати зорові елементи з простих понять, що існують в об'єктивному реальному довкіллі. Людина підсвідомо групує сенсорні дані в образи, шукаючи в них і враховуючи деякі закономірності, специфіку кожного кольору: червоне — вогонь, кров; жовте — сонце; зелене — трава. Таким чином формується певний образ, викликаючи відповідні емоції, асоціації. Барва збуджує ті або інші емоції, відчуття, під її впливом підсилюються уява, пам'ять. Передача зорової інформації — це основна функція кольору, що є результатом сприйняття світу органами чуття. Саме тому в народній творчості постає широке застосування кольору. Він розкриває глибинний зміст етносвідомості, окреслює світоглядне бачення, онтологію українців.

Найбільш уживаними в календарно-обрядовому фольклорі є золоті та срібні кольори. Це зрозуміло, оскільки величальні пісні прославляють учасників ритуальних обрядів, адресуються господарям, їхнім родинам, а також вихваляють предмети, явища з яскравими барвами. Золото і срібло належать до бла-

городних, дорогоцінних металів і стосуються чогось вартісного, гарного, гідного особливої уваги. Етимологія слів має давнє походження. Так, «золото» — від давньоіндоєвропейського: «g'holt», «g'hel» — означає «жовтий»; «жовто-зелений», первісне значення якого, очевидно, «блискучо-жовтий» [14, т. 2, с. 276]. Срібло пов'язують з архетипним «subaugo» — «блискучий» [14, т. 5, с. 388]. Отже, їх об'єднує світлий, яскравий тон забарвлення.

Золото — метал і ознака, що символізує багатство, красу, довговічність зі сфери, пов'язаної з вищими цінностями, і в народній культурі виступає (поряд зі сріблом) найчастіше елементом фольклорної образності, ніж конкретної. Золотий як ознака в традиційній культурі має безпосередній стосунок до сакральних образів, які пов'язуються з релігійним культом, деякими обрядами та ритуалами. Особливо часто епітети «золотий», «срібний», означають предмети, які належать Богородиці — одному з найпоширеніших християнських персонажів українського фольклору, про що, зокрема, свідчить і публікація автора [1]. Мати Божа народила Ісуса Христа. У самій її номінації закладений мотив материнства. В одній з колядок ідеться про обряд першої купелі та пеленання Дитяти, котре Богородиця «в тонкі пелюшки повила, Повивши його, в золоті яселка вложила» [20, с. 26]. За біблійною легендою, ясла — місце першого сповитку новонародженого Ісуса Христа. За допомогою художніх засобів пісня створює поетичний образ «яселок» (в демінативній формі), більше того, вони «золоті». Тут епітет указує на чистоту, унікальність, адже у незвичайному «ліжечку» перебуває незвичайне Дитя — Боголюдина. В окремих фольклорних творах трапляється образ «золотої колиски» з аналогічною функцією — першої земної обителі Богочоловіка. Етнокультурна традиція українців передає у світлих тонах деякі інші обрядові реалії, пов'язані з народженням Ісуса Христа, зокрема йдеться про предмети опоясування Дитяти. Богородиця сповила Його «В пеленочки з китайочки, В сріблзолоті поясочки» [21, с. 39]. Срібло і золото утворюють єдиний синонімічний ряд, завдяки своєму кольору і блиску співвідносяться зі світлом, красою. «Сріблзолоті поясочки» виконують тут не тільки естетичну функцію, а й апотропейну, захисну, що йде від вищих божественних сил.

Інший фольклорний мотив — Мати Божа відкриває пекло «золотими ключами» та випускає праведні душі. Саме ця важлива ознака перетворює звичайний побутовий предмет (ключі) в особливий, сакральний. У нього вкладена виняткова властивість — подолання певної межі між світом живих та мертвих: «Подай, Синку, золоті ключі: Одімкнуті рай і пекло» [30, с. 131]. За народними віруваннями, деякі святі володіють міфічними ключами від сакральних локусів, скажімо, святий Юрій закриває худобу «золотими ключами і замками». Ключниками вважали св. Петра, — воротаря раю, св. Марка [17, с. 292].

До сакральних образів в колядках, належать і церковні атрибути: «золотая корогвонька» [47, с. 139], «золотий потір»:

*Мої милі золотниченьки,
Бийте, куйте, золотий потір
До церковоньки на престолоньки* [47, с. 129], —

такими словами звертається до золотарів парубок, який має намір офірувати цей священний посуд. Потир — від грецького — чаша — богослужбовий предмет у вигляді глибокого срібного або золотого келиха, встановленого на високому стояні. Найдавніші потири були кам'яними або керамічними. З III ст. у християнських релігійних обрядах, зокрема у братських вечереях (агапах), використовували скляні чаші із золотими зображеннями святих — Доброго Пастиря, Богоматері з апостолами на денцях тощо. З IV ст. у літургійних обрядах застосовують срібні та золоті [2, с. 193—194]. Отож, епітет «золотий» у колядці акцентує увагу насамперед на заможності офірувальника, його багатстві, достатку, водночас підкреслює важливість цього сакрального атрибуту.

У піснях відбувається трансформація мікросвіту, найчастіше перетворюється простір: він прикрашається, дістає інший статус, оскільки наділяється незвичними особливостями. Епітети надають просторовим об'єктам яскравості, блиску, наприклад, предметному світові, що складає господарський екстер'єр. Золото залучається до звичайних реальних об'єктів (огорожа, ворота, призьба), вказує на багатство, розкіш. Ці елементи матеріальної культури через художнє означення переходять в ідеальну форму вираження: у колядках, обжинкових піснях підкреслюється визначальна якість предмета: а) господарських споруд («Пане господару, то-сь ся розіслав, Золотим

плотом пліт обгородив, А в тім плоті срібні ворота» [45, т. 3, с. 423], «У нашого панойка Золотая брамойка» [28, т. 3, с. 199], «Ворота с-під золота, стовпи золотії» [10, т. 3, с. 4]; «Засіяют стовпи все золотії, Замають коври все шовковії» [47, с. 132]; «А у нашого пана Золотая брама, А срібная призьба — Сяде женчиків триста» [47, с. 115], «Ой у пана, в панотця золотії ворітця» [22, с. 95]); б) предметів побуту: «срібна ложечка», «золотий кілих» [45, т. 3, с. 326]. Це поетичні зразки, у яких предмети контрастують з буденністю, отримали функції для надання неперевершеності предметному світу. Епітети з такою колористикою увиразнюють показники зображуваних предметів, підкреслюють їх досконалість.

Незвичним образом у формі епітета представлено «золотий гребінчик» [15, с. 32]. Картина розчісування коси трактується як перехід дівчини у новий статус. Проте увага сфокусована на якості предмета «золотий», що вказує на коштовний матеріал — зроблений із золота, оздоблений ним [3, с. 255]. Сам предмет, яким здійснювалась дія, — символ жіночої долі. Реальна дія (чесання коси) із залученням епітета «золотий гребінець» відображає дійсність, але не копіює її, а значно розширює поетичні рамки. Обрядова дійсність сприяє творенню особливих епітетів з такою колористикою, які допомагають людині уявно досягнути ідеальний світ, і перенести її в реальний шляхом ідеалізації.

Заслуговує на увагу епітет «золотий» у традиційному колядковому мотиві — «дівчина збирає золоту ряску». Зазначимо, що ряска (рястка) тлумачиться, як багаторічна трав'яниста рослина з родини лілійних [3, с. 603]. Ряска (зменшене — ряска) — колос (волоть) проса, вівса; взагалі рослинний кетяг, символ всіляких прикрас (передусім на одязі), а отже багатства [17, с. 518]. Такі образи властиві календарно-обрядовим пісням зимового циклу з тематикою «дівчина садить чи стереже виноград», що, за словами М. Грушевського, є «найбільш колоритною і поетично розробленою» [11, т. 1, с. 303]. У деяких варіантах колядок епітет «золотий» стосується усього одягу дівчини:

*Ой в вині, в вині да й в винограді —
Там красна панна да наряджаласі,
Наряджаласі да убираласі,
Скидала з себе все крамнее,
Надівала на себе все золотее* [47, с. 141].

За тлумачним словником, слово «крамнее» означає придбаний у крамниці, зазвичай фабричного виробництва [3, с. 461]. Протиставлення крамного — золотому підкреслює знаковість останнього. Золоте вбрання — весільне. Таке традиційне означення володіє великою виразною силою й естетичною цінністю у розкритті гармонії, зовнішньої краси дівчини, яка готується стати нареченою. За допомогою епітета «золотее» досягається фольклорна ідеалізація, емоційно посилюється розуміння контрасту між буднями і святом, оскільки картина весілля сприймається як одне з найважливіших родинних свят.

У деяких фольклорних текстах представлена метафорична дія: із золотої ряски виготовляються весільні атрибути для дівчини:

*Ой спустила вна шитий рукавець,
А збрала вна золоту ряску.
Понесла вна до ковальчиків,
До ковальчиків, до ремісників:
— Ой ковальчики, ой ремісники,
Ой скуйте ж мені золотий вінок,
А з останочків золотий пояс,
А з образочків злотий перстенець* [21, с. 422].

Важливу функцію в обрядових (як у календарних, так і в родинних) відіграє вінок. Мотив «ковалі купують вінок» — передбачення весілля. Побажанням подружнього стану часто завершуються колядка: «будут сини, як соколи... А ті дочки, як зірочки, Золоті на них віночки» [48, с. 77]. Пояс слугував обов'язковим елементом і водночас прикрасою народного костюма. За народними віруваннями, він мав також охоронну силу [17, с. 476]. Перстень використовується, зрозуміло, як шлюбний елемент.

Деякі дослідники ототожнюють поняття рясирози [11, т. 1, с. 303], окремі виводять первинність «золотої ряски», яке згодом змінилось на «золота роса» [6, с. 48]:

*Ей у полі на вигоні
Стоїть береза рісистая,
А на ній росонька злотистая* [47, с. 146].

Означуваність іменника (роса) розширює свій ряд — золота — срібна — жемчужна. Роса (демінутив — росонька) в народному уявленні має цілющі властивості та символізує дівочу красу. Струшують росу «буйні вітри», «райські пташки» або сама дівчина (у рукав, у рушничок) :

*Красна панна, молода Марія.
Ту росоньку потрясла,
У рушничок зав'язала* [7, с. 112].

Означення явищ природи опоетизовано в переважній більшості жанрів календарного фольклору. У золотих фарбах представлена природа, рослинний світ. В обжинкових, купальських піснях де золотий вінок вказує на багатий урожай, спричиняє позитивні емоції: «Да вроди, Боже, густее жито, густее жито, золотий стебель, золотий стебель, сріберний колос» [10, т. 3, с. 18], «Золотее коріннячко, жемчужнее насіннячко, сам шовковий льон» [45, т. 3, с. 125], «У нашої пшениці золоті косици» (купальська) [47, с. 113], «Ой уродиться срібле срібло, Жемчужни колос, золоте зерно» [47, с. 131]. У фольклорних текстах рослини («стебель», «колос», «коріннячко», «насіннячко», «косици», «зерно») змінюють свій реальний стан у поетично довершений. Предметна реалія + епітет-кологоратив увиразнюють найвищу якість — родючість полів. Найбільше в обжинкових піснях опоетизовується врожай, переважно в образі вінка, а тому сформувалась відповідна система епітетів, де вінок «золотий»: «Хозяєнови жєнці ідуть, Золотий вінок несуть» (обжинкова) [45, т. 3, с. 232]. Світлими, життєрадісними барвами в календарних піснях змальовується хліборобська праця в полі — від орання «золотим плужком», «золотими сохами», «срібними полами» [21, с. 82—83] до збирання «золотого врожаю» жницями, які мали «серпи золоті» [45, т. 3, с. 241]. У колядці висловлюються мрії селянина не просто на добрий урожай, а що «вродит нам ся стебло-серебро» [28, т. 2, с. 608]. Такі барви і тони, як зазначив Ю. Круть, відповідають морально-етичним та естетичним поглядам народу, а праця розглядається як урочиста й відповідальна справа, як обрядове дійство, від якого залежить майбутнє, — добробут, щастя і саме життя [23, с. 97].

У календарній пісенності простежується й ідеалізація тварин через поетичне означення. Так, кінь наділений кольоровими властивостями — від чорного до білого. Саме цим символічна масть коня пов'язана з добовим світловим циклом [46, с. 227]. Та за специфікою величань використовуються золоті тони для досконалості образу: «Та вибрав коня — золота грива, золота грива, срібні копита, срібні копита, лим срібні хвости» [32, с. 114], «Під їми коні попріпа-

дали, Золоті гриви попріяляли» [29, с. 339—340]; «А все коники вороненькі, вороненькі, золотогріви, золотогріви, білокопиті» [26, с. 33]. Вороний означає чорний (масть коня), уживється як постійний епітет до слова кінь. Проте акцентація відбувається на окремих деталях — грива, копита, хвості з поетичним означенням «золоті», «срібні». Зрозуміло, що це вияв народної ідеалізації образу. У цьому ракурсі опоетизовувалась і рогата худоба: «А все волики, все половії, А в них роженьки все золотії» [28, т. 2, с. 17], «срібнороге стадо» [26, с. 33], «бички-золоторіжечки» [21, с. 69].

Така насиченість епітетів золотими кольорами вказує на давність календарно-обрядової творчості, на чому наголосив ще М. Грушевський, вважаючи, що «замилування до сього тяжкого золотописного стилю проходить широкою верствою у старій поезії» [11, т. 1, с. 304]. Очевидно, з князівських часів культ золота перейшов до усної словесності з метою величання. Проте золото й срібло та інші атрибути були додані цією епохою до вже існуючих в народній поезії переливів світла, зелені, сонця, зір, вогню, блиску, органічних для величальної поезії, яка зображувала світлу, омріяну сторону людського життя. Багаті, барвисті епітети, зазначив Б. Рубчак, указують на любов наших предків до гарних, добре зроблених предметів, указують на любов до пишного, розкішного життя. Звідси культ краси в щоденному житті наших предків, а також і люб'язне відношення народних поетів до мистецьких описів [37, с. 26].

Серед світлих тонів базовим вважається білий колір, який функціонує як основний чинник кольорокоду. У календарній обрядовості білий означає ясний, асоціюється з яскравістю, сонцем, має здатність освітлювати все довкола. До прикладу, в колядці:

*Ой вставай же, брате, бо вже біла днина,
Бо вже нам сі появилла дивная новина*

[27, с. 39—40].

У цьому випадку означення «біла днина» має сакральне відношення, оскільки виступає знаком народження Ісуса Христа. Троп «біла днина» на темпоральному рівні пов'язаний з початком дня, якому надається позитивна аксіологія. Ознака білого дня передає добрі емоції, які вселяють надію в житті людини. Етнографічні матеріали маркують такі влас-

тивості тижня у великодньому часі як «білий тиждень», «світлий тиждень». Словосполучення з кольоронайменуванням «білий» зображають період і водночас указують на стан: «біле задвір'я» [21, с. 63], «світлонька біла» [21, с. 475], «світлі світлоньки» [21, с. 6], «ясна світлонька» [21, с. 9]. Ці ознаки можемо назвати синонімічними, які зводяться до позначення просторового локусу та асоціюються з білизою, світлом, яскравістю. Як «першоколір» білий функціонує у широкому колі обрядів, ритуалізованих дій, стає знаком переходу з одного світу в інший, виявляє концепт новизни, означає народження нового [50, с. 92].

В українців білий колір набув символу краси [17, с. 38]. Він служить для творення ідеального образу-персонажа. При цьому зосереджена увага на одній з частин тіла — руках, де виражається їхній колір та стан [39, с. 294]: «Наша пані, вийди з пирогами, З чорними оченьками, З білими рученьками» [47, с. 115], «Женчики позжинали Желізними серпами, Желізними серпами Біленькими руками» [8, с. 31]. Основний акцент зроблено на образі рук, який виступає знаком краси, працьовитості, водночас зовеличуючи господиню та женців. Такі епітети не стільки називають колір, скільки виражають позитивно-оцінну семантику позначуваних ним реалій. «Білий» став універсальним знаком усього позитивного [12, с. 203].

Значно менше зустрічається в календарній творчості означення «зелений». Якщо вживається, то в широкому сенсі як атрибут природи, відкритого простору («зелений гай»), який має пряме, номінативне значення. Так, скажімо, зелена барва домінує у весняно-літньому циклі: «Тепер Купайло, а завтра Йван, Пидем, дивочки, в зелений гай» [33, с. 115]. Просторово-часове поняття розкриває семантику цього кольору: період свята Івана Купала кульмінаційно виражається буянням рослин. Зелені свята, в номінації яких закладено кольоросимволічне смислове навантаження, розкриває єднання людини з природою та потойбічним світом [19, с. 90—92]. Це часовий відрізок, коли розквітають дерева, квіти, трави, час найбільшого буяння: «Звеселіло подвір'я: Прийшло зелене Іря» [18, с. 136]. Свято Юрія — одне з основних у календарі, яке маркує початок літнього періоду. Означення «зелене Іря» посилює зорове сприйняття образу Юрія. Акцента-

ція на кольоровому спектрі відбувається у вислові «гряна неділя»: «На грянній неділі, на грянній неділі Русалки сиділи» [29, с. 309]. За словником української мови Б. Грінченка, грянній — зелений, уживається лише у словосполученні «гряна неділя» — зелені святки, Троїцький тиждень [38, с. 334]. З цього приводу О. Потебня писав, що слово зелен, подається у формі грянній, яке є спорідненим із «горіти, золото», але ця семантика вже втрачена, проте збережена лише у значенні «молодість, веселість» [35, с. 28—29]. Згадані поняття (зелень, молодість), насправді тісно поєднані між собою. До того ж, О. Потебня, вважав, що слово «зелень» є етимологічним синонімом «світлий», «ясний», «веселий» [36, с. 181].

Щодо означень, які поєднані з червоною барвою, то поширеним у календарній пісенності є постійний епітет «червона калина», дослідники зараховують його до словосполучень з насиченим асоціативним змістом [12, с. 202—203]. За етимологічним словником української мови, «червоний» уживається в значенні «красний», що є похідним від «краса» і «вторинним від гарний, прекрасний» [14, с. 77]. Свого часу О. Веселовський підкреслив, що епітет «красна дівця» є тавтологічним, оскільки прикметник та іменник виражають одну і ту ж ідею світла, блиску [5, с. 59].

Колоризм «красний» застосовується для портретного опису персонажів — дівчини: «Зірочка ясна, Дівочка красна Галечка» [21, с. 46] (колядка), «Красная панна сад садила» [21, с. 427] (колядка), «Десь тут була подоляночка, Десь тут була красна панночка» (веснянка) [31, с. 23]. Красний, красивий споріднені із сонячним світлом. Постійний епітет «зірочка ясна» відповідає епітету «дівчина красна». Походження краси від зір О. Потебня виводив за народною піснею: від того дівця хороша, що коло неї вчора упали і розсипались зірки, а вона підбрала, і, як квітами, прибрала ними волосся [35, с. 25]. Епітет калина «красна», «червона» досить актуальний у жанровій палітрі календарної традиції. «Оскільки українці люблять червону барву, — зауважив В. Жайворонок, — узагалі червона калина фігурує як символ краси, радості; краса людини залежить від її здоров'я, тому калина як вивершений природою взірєць досконалості його символізує» [17, с. 269]. Червоний колір енергетично активний та

найбільш семантично і символічно «навантажений». У колядках — це символ дівчини, уособлення її краси: «Ой ясна-красна в лузі калина» [48, с. 51]. Підсилення постійним епітетом «ясна-красна», розширює спектр червоного кольору: комбінація світла та колірної яскравості, надає інтенсивності кольору. Такі світлові відчуття формують вивершений зоровий образ української дівчини, а червоне забарвлення асоціюється з її красою [22, с. 72]. Цей прийом застосовується і до образу парубка: «На Боже Різдво, на сніданенько. Ой відтам вийшов красний молодець» [27, с. 21]; громади: «Субітонька ясна. Челядонька красна» (купальська) [4, с. 345], обрядових гуртів: «Мої женчики красни» [33, с. 271], явищ природи: «Весно ж наша красна» [31, с. 21], «Весняночка-красняночка» [30, с. 147], «Ой весна, весна, ти красна» [30, с. 151], «А вже весна сім день красна» [30, с. 152].

Аналізований матеріал дає підстави стверджувати, що в календарній пісенності епітет займає вагоме місце. В його основі ознака, якість кольору, що моделює той чи інший образ, функціонально візуалізуючи його. За кількісною характеристикою переважає художнє означення «золотий», зрозуміло, відповідаючи основній ідеї календарної творчості: піднесення, возвеличення. Домінуюче призначення кольороепітета — зорове зображення, що формує художню, естетичну рецепцію.

1. Богородиця в українському фольклорі / збір. та впрод. Г. Коваль. — Львів, 2006. — 280 с.
2. Боньковська С. Потир / С. Боньковська // Словник українського сакрального мистецтва / за наук. редакцією член-коресп. Академії мистецтв України М. Станкевича. — Львів, 2006. — С. 193—195.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. О. Єрошенко. — Донецьк : Глорія Трейд, 2012. — 864 с.
4. Верхратський І. Про говор галицьких лемків / Іван Верхратський // Збірник філологічної секції НТШ. — Львів, 1919. — Т. 5. — 387 с.
5. Веселовский А.Н. Из истории эпитета / А.Н. Веселовский // Историческая поэтика. — М. : Высшая школа, 1989. — С. 59 — 76.
6. Виноградова Л. Зимняя календарная поэзия западных и восточных славян. Генезис и типология колядования / Л. Виноградова. — М. : Наука, 1982. — 255 с.
7. Волинські щедрівки / збір., упоряд. і прокомент. В. Давидюк. — Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. — 150 с.

8. Галицько-руські народні пісні з мелодіями / збір. у селі Ходовичах І. Колесса // Етнографічний збірник. — Львів, 1902. — Т. 11. — XXXVI. — 300 с.
9. Галич О. Теорія літератури / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. — К. : Либідь, 2006. — 488 с.
10. Гринченко Б. Етнографіческие материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях / Б. Гринченко. — Чернигов, 1899. — Т. 3. — 765 с.
11. Грушевський М. Історія української літератури : в 6-ти томах, 9-ти книгах / М. Грушевський. — К. : Либідь, 1993. — Т. 1. — 400 с.
12. Данилюк Н. Поетичне слово в українській народній пісні / Н. Данилюк. — Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. — 511 с.
13. Эпитет в русском народном творчестве. — М. : Изд-во Моск. ун-та, 1980. — 144 с.
14. Етимологічний словник української мови / упоряд. Р.В. Болдирев та ін. — К. : Наукова думка, 1982. — Т. 1. — 632 с. ; 1985. — Т. 2 — 571 с. ; 1983. — Т. 3. — 649 с. ; 2006. — Т. 5. — 704 с.
15. Етнографічні матеріали, записані В. Кравченком на Волині та суміжних губерніях / з передм. М. Гладкого. — Житомир, 1911. — С. 8—37.
16. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (Стилістика і культура мови) / С.Я. Єрмоленко. — К. : Довіра, 1998. — 431 с.
17. Жайворонок В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник / В. Жайворонок. — К. : Довіра, 2006. — 704 с.
18. Календарно-обрядові пісні / упоряд., вступ. ст. та приміт. О.Ю. Чебенюк. — К. : Дніпро, 1987. — 392 с.
19. Кожуховська Л. Зелені свята / Л. Кожуховська // Словник символів культури України. — К. : Міленіум, 2002. — С. 90—92.
20. Колядки і щедрівки / збір. В. Гнатюк. Т. 1 // Етнографічний збірник. — Львів, 1914. — Т. 35. — 269 с.
21. Колядки та щедрівки : Зимові обрядова поезія трудового року / упоряд., передм. і приміт. О.І. Дея. — К. : Наукова думка, 1965. — 804 с.
22. Костомаров Н.И. Об историческом значении русской народной поэзии / Н.И. Костомаров // Слов'янська міфологія. Вибрані праці з фольклористики й літературознавства. — К. : Либідь, 1994. — С. 44—201.
23. Круть Ю. Величання і побажання в обрядовій поезії слов'ян / Ю. Круть // Розвиток і взаємовідношення жанрів слов'янського фольклору. — К. : Наукова думка, 1973. — С. 91—139.
24. Максимович М. Песнь о полку Игореве / М. Максимович // Собрание сочинений : в 3-х т. — К., 1876. — Т. 3. — С. 498—563.
25. Маховська С. Весільні пісні Поділля : жанрова специфіка, особливості функціонування, поетика / С. Маховська. — Хмельницький, 2012. — 320 с.
26. Народні пісні в записях Івана Вагилевича. — К. : Музична Україна, 1983. — 160 с.
27. Народні пісні з батьківщини Івана Франка / збір. та упоряд. В. Сокіл. — Львів : Каменяр, 2003. — 408 с.
28. Народные песни Галицкой и Угорской Руси, собранные Я.Ф. Головацким. — М., 1878. — Т. 2. — 841 с.
29. Народные южнорусские песни / изд. А. Метлинского. — К. : В университетской топографии, 1854. — XVIII, 472 с. + IV.
30. Обрядові пісні Слобожанщини (Сумський регіон) / фольклорні записи та упоряд. В.В. Дубравіна. — Суми, 2005. — 407 с.
31. Пісні з Колодяжна / зап., упоряд. і приміт. О. Ошуркевича. — Луцьк, 1998. — 152 с.
32. Пісні Поділля : записи Насті Присяжнюк в селі Погребище. 1920—1970 / упоряд. С.В. Мишанич. — К. : Наукова думка, 1976. — 254 с.
33. Поліська дома / збір., упор. і прокомент. В. Давидюк. — Луцьк : Твердиня, 2008. — Вип. 3. — 404 с.
34. Потебня А.А. Из записок по теории словесности: Поэзия и проза. Тропы и фигуры. Мышление поэтическое и мифическое / А.А. Потебня. — Х. : Тип. М. Зильберберга, 1905. — 647 с.
35. Потебня А.А. О некоторых символах в славянской народной поэзии / А.А. Потебня // Собрание трудов. Символ и миф в народной культуре / сост., подг. текстов, ст. и коммент. А.А. Топоркова. — М. : Лабиринт, 2000. — 480 с.
36. Потебня А. Объяснение малорусских сродных народных песен / А. Потебня. — Варшава, 1887. — Т. 2: колядки и щедровки. — 809 с.
37. Рубчак Б. Уваги до засобів народної поезії / Б. Рубчак // Сучасність. — 1963. — № 4. — С. 25—42.
38. Словарь української мови : у 4-х т. / упоряд. Б. Гринченко. — К., 1907. — Т. 1. — 495 с.
39. Словник епітетів української мови / укл. С.П. Бирик, С.Я. Єрмоленко, Л.О. Пустовіт. — К. : Довіра, 1998. — 431 с.
40. Слюсарєва О.В. Епітет як зображально-виражальний засіб народної поезії / О.В. Слюсарєва // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. — Харків, 2010. — № 910. — Ч. 2. — С. 381—386.
41. Снігирьова Л. Українські народні історичні пісні: поетика тексту / Л. Снігирьова. — Сімферополь : Аріал, 2011. — 232 с.
42. Сокіл В. Епітет у системі зображально-виражальних засобів народних творів про голодомори / В. Сокіл // Народознавчі зошити. — 2013. — № 5. — С. 782—786;
43. Ткаченко М. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства) / М.Т. Ткаченко. — К. : Правда Ярославичів, 1998. — 448 с.
44. Толстая С.М. Категория признака в символическом языке культуры / С.М. Толстая // Признаковое пространство культуры. — М. : Индрик, 2002. — С. 7—20.
45. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной император-

- ским Русским географическим обществом. Юго-Западный отдел. Материалы и исследования, собранные д.-чл. П.П. Чубинским. — СПб., 1872. — Т. 3. — 486 с.
46. Українські замовляння / упоряд. М.Н. Москаленко. — К. : Дніпро, 1993. — 309 с.
47. Українські народні пісні в записках З. Доленги-Ходаковського / упоряд., вступ. ст. та приміт. О.І. Дея. — К. : Наукова думка, 1982. — 422 с.
48. Фольклорні матеріали з отчого краю / збір. В. Сокіл та Г. Сокіл. — Львів, 1998. — 614 с.
49. Фролова К.П. Епітет / К.П. Фролова // Українська літературна енциклопедія. — К. : УРЕ ім. М.П. Бажана, 1990. — Т. 2. — С. 155.
50. Швед І.А. Міфалогія колеру ў беларускай традыцыйнай духоўнай культуры. — Брэст: БрДУ імя А.С. Пушкіна, 2011. — 291 с.

Halyna Koval

COLOUR AS A SIGN OF IMAGE FORMATION IN THE CALENDAR- RITUAL POETRY

The paper has deals with a category of epithets as means for development the imaging of the folklore texts. In account have

been taken artistic definitions qualified with colouring only. Dominating set of colours in glorifying songs that aimed to build perfect folklore images has been presented. Conclusion has been made as for the most wide-spread epithets that belonged to ones with light coloring characteristics (as gold, silver, white, green, red), changed colouring of the present everyday reality into poetic perfection.

Keywords: epithet, artistic definition, colour, folklore image, glorification, calendar songs.

Галина Коваль

ЦВЕТ КАК ПРИЗНАК СОЗДАНИЯ ОБРАЗА В КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВОЙ ПОЭЗИИ

В статье рассматривается эпитет — средство проявления фольклорного текста. Приняты во внимание только художественные определения со свойствами цвета. Представлена доминирующая палитра красок в величальных песнях, которая помогает моделировать идеальный фольклорный образ. Превалируют эпитеты со светлой расцветкой (золотой, серебряный, белый, зеленый, красный), изменяя реальный мир в поэтически совершенный.

Ключевые слова: эпитет, художественное определение, цвет, фольклорный образ, величание, календарно-обрядовые песни.